

Vaikus loeb

KRISTA KIVISALU
Pere ja Kodu toimetaja

Kui ma 2012. aasta TEDi videosalvestusest esimest korda Susan Caini kõnet nägin, puudutas mind tema vapper haprus. Caini kõne oli sedasorti, mille järel tahaks esinejat kallistada. Nii palju enesületamist tajusin ses sõnavõtus.

Pole kahtlust – Cainis on introverti rohkem kui ekstraverti. Ja tänu taevale, et on, sest nii teab ta omast käest, mida tähendab olla teistmoodi. Teistmoodi kui tema jutukad, seltsivad, reedeõhtuti sõpradega pidutsema kogunevad kaasmaalased. Ameerika edukultuuris on tugevasti sees müügimehe-kultus, kus tähtis pole mitte see, mida sa müüd, vaid kuidas sa seda müüd. Kui joonistada maailmakaart, kus ekstravertsed rahvad on tähistatud tumeda ja introvertsed heleda värviga, oleks pilt üsna selge: Aasia on introvertne ja Ameerika üks ekstravertsemaid riike maailmas.

OMAEETTE SÜVENEMINE

Kuhu kuuluksime meie? Me oleme inukalt üle võtnud kõike, mida tehakse Ameerikas. Oleme muutnud oma kontorid suureks avatud ruumiks, tõstnud kooliklassid ringi rühmatööde tarbeks, ja jagame ajakirjades nõuandeid, kuidas end paremini müüa. See kõik pole iseenesest halb, kuid Cain tuletab meelde, et kõigile ei sobi selline stiil. Vaiksed

ja tundlikud lapsed ei suuda rühmatöös oma kohta leida, aktiivsete kaaslaste energia neelab nad endasse. Osa inimesi ei suuda avatud kontorites tööl keskenduda ja lahkub sünnipäevadelt varem, et kodus vaikuses raamatut lugeda. Vaikus loeb – suur osa leiutisi ja kunstiteoseid on sündinud omaette olemise ja süvenemise viljakas keskkonnas. Võt- kem kas või Apple'i arvutid.

INTROVERDID KAPIST VÄLJA

Pean Caini raamatu eestindamist oluliseks sündmuseks meie kultuuriruumis. Usutavasti on ka meil palju nn kapi- introverte, kes tegutsejate hurraa-opti- mismisi pärast piinlikkust tunnevad, kuid ühiskondliku surve all end „aktiiv- set“ mängima sunnivad. Kui olin hiljuti introvertidest Peres ja Kodus kirjutanud, sain lugejalt kirja: „Aitäh selle arti-ikli eest! Nutsin terve lugemise aja, sest sain kinnitust, et mul ei ole midagi viga. Ma lihtsalt olen teistmoodi.“

Olen Caini raamatu lugemise järel rääkinud vähem ja kuulunud rohkem. Olen pidanud piiri, et ma ekstraverti- na oma meest ja lapsi enda aktiivsuse- ga ei lämmataks. Minu jaoks oli raamatu olulisim sõnum just nimelt lapse- vanematele. Tean hästi, kuidas paneb ema – eriti kui ta ise on ekstravert – muretsema hirm, et tema laps ei ole klassis nii populaarne, kui olla võiks. Me pelgame, et introvertidest laps võib osutada tõrjutuks. Tõsi, vaikselt lapse- le ongi kooliaeg suur komistamise aeg. Sest nemad, need orhideelapsed, löö-

Susan Cain.

vad särama hiljem – ja selleks on üli- oluline vanema toetus.

Vanem saab õpetada sotsiaalseid os- kusi, kuid muus osas tuleb tal lapse loomust aktsepteerida. Lubagem siis introvertsusel enda sees ja ümber olla, sest tundlike mõtisklejaid on täpselt samamoodi vaja kui heatujulisi tegu- sejaid. Ja maailm oleks parem koht, kui meid seoks vastastikune austus. **R**

Vaikne jõud. Introverdina maailmas, mis ei lakka rääkimast
Susan Cain
tõlkinud
Tõnu Ülemaante
384 lk, kõva köide

ILMUMAS

Õhtuste udude aed

Tan Twan Eng
tõlkinud Triin Tael
376 lk, kõva köide
sari „Moodne aeg“

Noor naine Yun Ling on otsustanud rajada Malaisia mägismaale aia oma Jaapani okupatsiooni ajal tapetud õe mälestuseks. Ainsana saab teda ai- data Aritomo, harukordsete oskuste ja mainega mees, kes kunagi oli Jaapani keisri aednik. Kui Yun Ling võtab vastu Aritomo ettepaneku hakata tööle tema õpipoisina, saab sellest alguse teekond naise minevikku, mis on tihedalt põimunud tema paljukan- natanud kodumaa ajaloo saladuste- ga. Tan Twan Engi teine romaan „Õhtuste udude aed“ (2012) jõudis Bookeri auhinna kandidaatide lõppnimekirja ja võitis Aasia tähtsaima kirjan- dusauhinna Man Asian Literary Prize.

Ära mine iial tagasi

Lee Child
tõlkinud Lauri Saaber
368 lk, pehme köide

Pärast pikaleveninud tee- konda on endine sõjaväepolitseinik Jack Reacher viimaks jõudnud Virgi- nia osariiki. Tema sihiks on Washing- tonist lühikese bussisõidu kaugusel asuv sõjaväebaas. Kui Reacher koha- le jõuab, selgub, et tema kuniagises kabinetis istuv ohvitser polegi ooda- tud naisterahvas. Briti kirjaniku Lee Childi Jack Reacheri sarja on saatnud üle maailma suur edu. „Ära mine iial tagasi“ on kaheksas eesti keelde tõl- gitud Reacherist jutustav romaan.

KOOLIBRI WWW.KOOLIBRI.EE

Hullumeelsuse hulgateooria

OLAVI TEPPAN
raamatu tõlkija

Koolibri ilukirjandussari Ajavaim on taas rikastanud eestikeelset lugemisvara uue autoriga, kel- leks sedapuhku on 1961. aastal sündinud Inglise satiirik Will Self.

Sissejuhatuseks Selfi loomingusse võiks hästi sobida just tema käesolev debüütteos, 1991. aastal ilmunud novellikogu „Hullumeelsuse hulgateo- ria“, mis sisaldab kuut tüksteisega põgu- salt seotud novelli ning võimaldab teha esmast tutvust Selfi edasises viljakas loomingus korduvate teemade, motiivi- de, stiilivõtete ja isegi tegelastega.

Londonis sündinud ja kasvanud ning tänini seal elav Will Self sai akadeemilise kraadi filosoofia alal Oxfordist Exeter College'ist. Sealsamas alustas ta tegevust ajakirjanikuna ja poliitika- kommentaatorina, mis jätkus kaastöö- dega mitmetele Briti ja Ameerika välja- annetele ning ülesastumistega paljudes tele- ja raadiosaadetes.

Hilisemas intervjuus on Self öelnud, et just ajakirjanikutöö distsiplineeris mõnuainetega pahuksis olnud rahutu loomuga noormeest sedavõrd, et jõu- da kolmekümneselt valmis oma ilukir- jandusdebüüdiga – mis vaimustas krii- tikuid ja mitmeid tema nimekaid kol- leege, tõi noorele autorile Geoffrey Faberi nimelise auhinna ja kuulutas, nagu mainitud, ühe omanäolisema tä- he esiletõusu Briti kirjandustaevas.

Praeguseks kümme romaani, viis novellikogu, lühiromaane ning palju pub-

litsistikat ja esseistikat avaldanud Selfi võib rahumeeli paigutada ühele 20. sajandi maailmakirjandust läbivale erili- sele liinile. See liin, mille silmapaistva- mad tähistajad on teiste seas Louis- Ferdinand Céline, William Burroughs ja J.G. Ballard, ei tähistata muidugi mingit konkreetset kirjandusvoolu (kuigi haakub hästi postmodernistliku kaanoni- ga), vaid pigem meetodit – sünk- musta huumorit, absurdset, groteskset, hüsteerilist nalja kontekstis, mis nn tavaarusaama kohaselt peaks olema masendav, traagiline või siis vihaleajav.

SÜNKMUST HUUMOR JA HÜSTEERILISED NALJAD

Satiir kui selline ei ole muidugi 20. sajandi leiutis. Céline'i juurest võib mõ- jutajate jada julgelt tagasi viia Jonat- han Swifti hallidesse aegadesse või antiigini välja. Kuid just nimetatud au- torite puhul on satiir kui meetod võt- nud äärmuslikuma, kohati lõikavalt misantroopliku, mitte mingil juhul risti ette lööva ja, nagu öeldakse, mitte igale maitsele mõeldud suuna.

Selfi panus sellesse musta komöö- diasse ja sõnameisterlikku hallutsina- toorsusse on mitmekesine. Tagasipöör- dumine realismi või siis ümberpöördu- mine maagilise realismi. Ehtmoder- nistlik teadvusevool. Ekstsentrilised vaimuseisundid ning seosed erilise ja tavalise vahel pealtnäha tõsiteadusli- kus formaadis – veel üks hea moodus autorile, kuidas keel põses pada ajada. „Hullumeelsuse hulgateooria“ algab novelliga „Põhja-Londoni surnute- raamat“, milles minajutustaja kohtab

oma vähktõppe surnud ema Londoni tänaval ja saab teada, et pärast surma kolitakse lihtsalt teise linnaossa elama.

Seda teemat arendab Self edasi romaanis „Kuidas surnud elavad“ (2000). „Üheksas palat“ juhatab sisse Selfi ühe meelisteema – hullumajad ja vaimuhaiguse olemus. Eelviimane novell „Ainurakne“ on kogumikus küllap kõige her- meetilisem ja siin kasutab Self esimest korda teadvusevoolu. Vaimuhaigla ja teadvusevool on ühinenud ka Selfi senises kuulsaimas teoses, 2012. aastal Bookeri auhinnale nomineeritud romaanis „Vihmavari“, kus muu hulgas astub taas üles dr Zack Busner ühek- sandast palatist. „Kuidas mõista ürgborosid“ viib noore andeka ant- ropoloogiadengeni Amazonase vih- mametsa, kus tema osaks saab uurida maailma igavaimat suguharu. Antro- poloogiat kasutab Self ka 2006. aastal ilmunud „Dave'i raamatu“ postapoka- lüptilise Londoni esilemanamisel.

KONSTANTNE KOGUS MEELEMÕISTUST

Nimiloos „Hullumeelsuse hulgateo- ria“ püstitab teadlane laiema sotsiaal- teoreetilise teesi, mis maailmas tohu- tult laineid lööb – idee, et ühiskonnas esineb konstantne kogus meelemõistust jms ei olegi Selfil iseenesest nii origi- naalne kui selle käsitusviis ja veenvus. Kogumiku lõpetab petlikult lihtsakoeli- ne „Ootamine“, mis tõukub küllap igale linnaelanikust autojuhile tuttavast närvide proovilepanekust kõikvõimali- ke fooride, ristmike, tõkkepuude, üm- bersõitute ja muidugi mõista liiklus-

„Hullumeelsuse hulgateooria“ autor, Inglise satiirik Will Self.

ummikutega. Novellis kohtame moto- kullerite jõuku, kes on suutelised transi langema ja seeläbi linnas kordagi peatumata ühest punktist teise sõitma.

Self, kes muide on kirklik psühhogeo- graaf (lihtsustatult öeldes jalgsi linna- ruumis uitaja – jalgsi liikudes saab ootamisest hoiduda), toob oma kodu- linna Londoni siin eriti selgesti iseseis- vaks tegelaskujuks, asetab inimese Bal- lardi parimate düstooptiate vaimus teh- no-kraatlikku maatriksisse, jääb seejuu- res täiesti ulmevabaks ja argiseks, kuid – nagu oma loomingus tervikuna – ei kaota ometi kuhugi õndsakssaamise teleoloogiat. **R**

Hullumeelsuse hulgateooria

Will Self
tõlkinud
Olavi Teppan
240 lk
kõva köide

